

Samen bewegen; praktijkonderzoek naar inclusie in de les LO

“Waarom vindt Sharida de les LO stom, terwijl ze wel met veel plezier naar de training van Favela Street gaat?” Elke maandagavond sport ze daar samen met een groep meiden. Dit buurt-initiatief biedt een veilige omgeving waarin de meiden zich kunnen ontwikkelen en door middel van sport de wereld kunnen ontdekken. Deze doelstelling sluit aan bij die van de LO-lessen in de onderbouw van het voortgezet onderwijs, namelijk een brede oriëntatie op verschillende soorten bewegingsactiviteiten en het verkennen en uitbreiden van de eigen mogelijkheden. Wat gebeurt er dan in de les LO waardoor Sharida deze niet leuk vindt? Is het geen veilige omgeving om zichzelf te kunnen zijn? Met welke inclusievraagstukken worstelen docenten LO?

| Eva-Luca Pouwer, Eline Flux, Pim Schaatsenberg-Zaitouni, Serena Praat en Mirka Janssen

Het onderzoeksproject Samen Bewegen is in 2023 gestart onder leiding van de Hogeschool van Amsterdam en wordt in Amsterdam, Den Haag en Eindhoven uitgevoerd in samenwerking met de Haagse Hogeschool en Fontys Sporthogeschool. Vanuit

vraagarticulatie onder docenten LO in het voortgezet onderwijs, blijkt dat zij niet goed weten om te gaan met de toenemende diversiteit van jongeren in hun les LO, terwijl de kwetsbaarheid van jongeren groter is dan in andere lessen. Een voorbeeld is dat leerlingen onderling niet altijd even respectvol zijn naar elkaar (“ze lachen elkaar uit

bij het oefenen”). Het voorbeeld van Sharida roept de vraag op of je er beter aan doet om (Islamitische) meiden apart van jongens les te geven. En de meeste docenten LO gaven aan geen idee te hebben van de genderdiversiteit in hun klassen, laat staan hoe daarmee om te gaan (“Ook groepjes maken moet ik dan anders organiseren om recht te doen aan de genderdiversiteit, maar hoe pak ik dat aan?” En: “Hoe moet ik het omkleden organiseren?”). Daarnaast gaven de docenten LO aan dat zij eigenlijk altijd hetzelfde jaarprogramma gebruiken, uitgaande van een sportgerichte benadering. De docenten LO realiseerden zich dat zij ook nauwelijks inbreng van de leerlingen voor de lessen LO vragen.

Vanuit deze vraagarticulatie zijn we een tweejarig onderzoek gestart waarbij diversiteit, inclusie en sociale veiligheid de belangrijkste pijlers vormen. Diversiteit omvat hierin alle mogelijke verschillen tussen leerlingen. Inclusie draait om het creëren van een omgeving waarin alle leerlingen zich welkom voelen, ongeacht wie zij zijn, wat hun mogelijkheden zijn of wat hun achtergrond is. Dit betekent dat iedereen gelijke kansen krijgt voor zelfontplooiing. Sociale veiligheid betekent tot slot

dat leerlingen zich vrij voelen om zichzelf te zijn zonder angst voor uitsluiting, pesten of discriminatie.

Eerder gedaan onderzoek

Socioloog Iliass El Hadioui (2011), ondersteund door literatuur van Banks (1993) en Gay (2002), benadrukt dat het cruciaal is om de kennis, ervaringen en thuisculturen van alle leerlingen te erkennen en waarderen om hen optimale ontwikkelingskansen te bieden. Hoe zorgen docenten LO ervoor dat ze effectief aansluiten bij de diverse identiteiten en leefwerelden van jongeren? Zijn er uitdagingen die ze daarbij tegenkomen? Leerlingen ervaren vaak een discrepantie tussen de culturele kennis die ze thuis verwerven en wat ze van docenten leren (Banks, 1993). Dit kan vooral voor kinderen uit culturele minderheidsgroepen en lagere sociaaleconomische milieus leiden tot een gebrek aan verbinding tussen deze contexten wat resulteert in een pedagogische 'mismatch' (El Hadioui, 2011). Het belang van het integreren van diverse perspectieven en praktijken binnen LO wordt ook door Corine van Doodewaard (2022) benadrukt in het KVLO-artikel 'Omgaan met diversiteit'. Van Doodewaard legt hierin eveneens de nadruk op het bevorderen van gelijkheid in het onderwijs.

Om ervoor te zorgen dat leerlingen zich herkend en erkend voelen in het onderwijs, kunnen docenten LO actief luisteren naar de perspectieven van hun leerlingen en ruimte creëren voor

diversiteit in de klas. Haanstra (2011) benadrukt hierbij dat 'de aansluiting bij de leefwereld bedoeld is om de betrokkenheid en motivatie te bevorderen en om kennis bij leerlingen te activeren waarop voortgebouwd kan worden'. Dat houdt in dat docenten LO (beter) rekening kunnen houden met de onderwijs- en beweegbehoeften van jongeren. Dit vraagt docenten met pedagogische sensitiviteit. Hierbij wordt de volgende definitie van Van Maanen (2014) gehanteerd: "Je bent als leerkracht pedagogisch sensitief wanneer je precies en alert het gedrag van een leerling waarneemt, dit gedrag op juiste wijze (empathisch) interpreteert en er vervolgens op een juiste manier, ook in de ogen van de leerling, op reageert". De vraag is: wat nemen we als docent precies waar? Of denken we te vaak dat we (al) weten wat we zien – zonder verder te kijken?

Jezelf bij dit soort vraagstukken kwetsbaar opstellen kan een behoorlijke uitdaging zijn. Het is dan ook vaak uitdagend om de diepgewortelde patronen van ongelijkheid en uitsluiting in lessen LO aan te pakken. Zo is het niet gek als je impliciete weerstand en defensieve reacties bij jezelf of bij collega's tegenkomt, zoals: "Ach, het was maar een tikje op de schouder, maak er geen big deal van" of "Waarom maak je zo'n heisa over de groepsindeling? Het is gewoon onderdeel van de sport."

Zeker als je inclusieve en gelijke kansen in bestaande lesplannen met bestaande

structuren wil organiseren, kun je tegen grenzen aanlopen. Dit kunnen de grenzen van de fysieke ruimte zoals bestaande kleedkamerindelingen zijn, maar ook veiligheidsgrenzen als het gaat om kledingkeuze bijvoorbeeld. Daarnaast kunnen het ook de eigen, individuele grenzen zijn. Zoals: wat kan ik aan? Het is belangrijk om onze manier van denken, kijken en handelen in de les LO ter discussie te stellen. Door openlijk te praten over vooroordelen en aannames, kunnen we werken aan een meer inclusieve leeromgeving. Welke aannames hebben we over leerlingen? Waarom doen we bepaalde sporten wel en bepaalde sporten niet? En waarom maak je een binaire groepsindeling tussen jongens en meisjes?

Eerste bevindingen huidig onderzoek

Ons onderzoek richt zich op het verkrijgen van diepgaand inzicht in de complexe dynamiek van de leeromgeving. Eerst onderzoeken we de ervaringen en perspectieven van alle betrokkenen, waaronder leerlingen met diverse achtergronden, vakdocenten en coaches van buitenschoolse beweeginitiatieven. We richten ons hierbij zowel op de problemen als de praktische, psychologische en emotionele behoeften van de jongeren.

In de eerste bevindingen van ons onderzoek zien we dat leerlingen met diverse achtergronden de les LO op verschillende manieren ervaren, waarbij aspecten zoals culturele achtergrond en genderdiversiteit een rol spelen. Zo zijn er verschillen in de manier waarop jongens en meisjes de les LO ervaren en lijken leerlingen met een dubbele culturele achtergrond de les LO ook anders te ervaren dan leerlingen zonder dubbele culturele achtergrond. Jongens hadden meer dan meisjes het gevoel dat de docent LO ervoor zorgde dat ze zich prettig voelden in teams. Leerlingen met een Nederlands-Marokkaanse achtergrond gaven aan dat de docent LO vaker kwetsende dingen roepen, terwijl er geen verschil werd ervaren in hoe vaak leerlingen kwetsende dingen roepen ten opzichte van leerlingen met een Nederlandse achtergrond. Op groepsniveau scoren leerlingen een 3.83 (schaal 1-5) op de

10 TOPIC ONDERZOEK

vraag of ze zich op hun gemak voelen tijdens het omkleden in de kleedkamer, waar de leerlingen met een autisme-spectrumstoornis en LHBTIQA+ leerlingen lager scoorden (N.B. kleine N, niet gebaseerd op statistiek).

In de volgende fase van ons onderzoek willen we ook andere vormen van diversiteit verkennen, zoals neurodiversiteit, genderdiversiteit en geaardheid. Een eerste verkenning onder jongvolwassen LHBTIQA+ personen laat zien dat meer dan de helft van hen meldt dat er in de lessen LO wordt gescholden op basis van geaardheid of gender. Ze ervaren ook de machocultuur, indeling op geslacht en masculiniteit in de les LO als problematisch en onveilig. Dit onderstreept de uitdagingen voor docenten LO, met name op het gebied van sociale veiligheid en inclusie. De urgentie van het creëren van een veilige en respectvolle leeromgeving wordt hierdoor benadrukt.

Vervolg

Naast het gebruik van een vragenlijst, maken we ook gebruik van storytelling, waarbij leerlingen worden uitgenodigd om hun verhalen over bewegen en de les LO te delen. Door middel van storytelling kunnen leerlingen, zoals Sharida, hun persoonlijke ervaringen met bewegen en de les LO delen, waardoor we een dieper inzicht krijgen in de diversiteit van belevingen en behoeften. Aankomend jaar onderzoeken we ook het handelingsrepertoire omtrent het

creëren van een inclusieve bewegomgeving bij succesvolle buitenschoolse initiatieven die zich richten op specifieke doelgroepen. We gaan onderzoeken hoe deze handelingen kunnen worden toegepast in de les LO. Dit doen we door samen met docenten LO, leerlingen en de coaches middels de Design Thinking-methode prototypes te ontwerpen. Als een van de belangrijkste resultaten van dit praktijkonderzoek streven we ernaar om meer bewustzijn te creëren rondom in- en uitsluiting in de les LO en

om concrete handvatten te bieden aan docenten LO voor hun professionele ontwikkeling. Hierdoor kunnen zij beter inspelen op de diversiteit binnen de klas en een inclusieve leeromgeving creëren waarin alle leerlingen zich gewaardeerd en vertegenwoordigd voelen.

Bronnen

Scan of klik [hier](#) naar de bronnen

Contact

e.l.pouwer@hva.nl

Eva-Luca Pouwer is opleidingsdocent/onderzoeker bij de ALO en het lectoraat Bewegen in en om de School van de Hogeschool van Amsterdam

Mirka Janssen is lector bij het lectoraat Bewegen in en om de School van de Hogeschool van Amsterdam

Foto's

Hogeschool van Amsterdam

Kernwoorden

inclusie, identiteit, pedagogische sensitiviteit, zelfreflectie, sociale veiligheid

